

TRICOLORUL ROMANESC LA STEAGUL REVOLUȚIEI DIN 1821 CONDUSĂ DE TUDOR VLADIMIRESCU

de **MARIN IORDACHE**

La 17 mai 1882, în garnizoana Craiova se sărbătorea un eveniment istoric deosebit, intrarea în patrimoniul național a steagului revoluției din 1821 condusă de Tudor Vladimirescu. Steagul a fost înmînat autorităților militare și civile ale orașului Craiova de către urmașul lui Căcalețeanu Ion, fost căpitan în oștirea revoluționară de la 1821, în familia căruia s-a păstrat vreme de peste șase decenii valoroasa mărturie.

În cuvîntarea ținută cu prilejul donării steagului, maiorul Căcalețeanu Gheorghe, fost ofițer în Garda Națională, spunea: „Domnilor comisari sînt 61 de ani de cînd cu cea mare îngrijire și venerație s-a păstrat în familia mea acest sacru odor, stindardul Domnului Tudor Vladimirescu. După ce, printr-o nefericită și fatală soartă, eroul nostru național căzu sub loviturile asasinilor, steagul său rămăse în mîinile unui camarad de arme, căpitanul artileriei sale, răposatul maior Ion Căcalețeanu, părintele meu. Primind de la bunul și mult regretarul meu părinte această eroică și pioasă moștenire, am conservat-o cu religiozitatea iubirii de patrie, cu venerațiunea ce datorează fiul către cei ce l-au crescut, cu speranța astăzi realizată că modestul cetățean, care nu putea decît pîndi, ca să zic așa, ora de libertate și independență a nației, spre a desfășura naintea ochilor națiunii acest mîndru simbol...”¹

Printre cei prezenți la solemnitate se număra și academi-cianul B.P. Hașdeu, delegat din partea ministerului de război, cu aducerea la București a steagului în vederea arborării lui la festivitatea sărbătoririi independenței naționale a României în anul 1882. Pe întregul traseu de la Craiova la București, atît pe drum, cît și prin stațiile de cale ferată, mulțimea a întîmpinat steagul de luptă al pandurilor cu onoruri militare

și înflăcărare manifestații de simpatie, dovadă grăitoare a înaltului sentiment patriotic ce ardea ca o flacără vie în inimile generației.

Într-o cuvîntare ținută cu un an mai târziu la Craiova, Hașdeu spunea : „M-am considerat și nu voi înceta a mă considera pe jumătate oltean, pe jumătate craiovean. Din munca mea, din studiul meu, căci munca și studiul sînt singura mea avere, din acestea mai mult de jumătate le-am închinat Oteniei, le-am consacrat Craiovei... Se vede că și guvernul m-a considerat oltean cînd mai an mă trimisese aci spre a primi și aduce la București steagul lui Tudor Vladimirescu, o relicvă conservată de un veteran din Craiova, fiul unui viteaz de pe acele timpuri...”²

Correspondentul din Craiova al jurnalei „Curierul din Tîrgoviște” prezent la festivitatea donării steagului consemna : „...S-a prădat țării odorul prețios... steagul Domnului Tudor Vladimirescu. După 61 de ani, nația română a recunoscut și legitimat că Tudor a fost Domnul Românilor. Armata din garnizoana Craiova a primit din mîinile maiorului Căcalețeanu, steagul sacru pentru popor. În adevăr, deși târziu, dreptatea însă s-a făcut. Steagul s-a primit prin prezentarea armelor de către armata compusă din fiii, nepoții și strănepoții aceluia care luptaseră cu Tudor sub acest steag acoperit de laurii de recunoștință din partea nației...”³

În amurgul zilei de 15/27 mai 1821, ridicînd tabăra de la Cotroceni, Tudor cu întreaga sa oștire pleca din București, hotărît fiind ca în fața puhoiului turcesc ce invadase țara prin nu mai puțin de opt puncte, să se retragă în Oltenia în mînăstirile întărite și din timp aprovizionate unde i se oferea o bază de rezistență îndelungată. În cuvîntarea de plecare din București, Tudor Vladimirescu spunea : „... trebuie să deșertăm pușca noastră în carne de turc, de vor năvăli pe noi...” În prealabil Tudor aranjase cu Bimbașa Sava să-și unească forțele și să atace din mers principala armată turcească ce înainta spre București. Dar căpetenia eteristă, înțeleasă cu turcii, a părăsit orașul noaptea, pe furiș.

La Golești, Tudor Vladimirescu a făcut o ultimă încercare de a coopera cu Ipsilanti, dar căpitanii eteriști erau preocupați de intrigi și planuri egoiste, menite mai degrabă să dăuneze intereselor revoluției de la 1821 și ale poporului român, decît să se unească cu Tudor împotriva pericolului comun. Văzîndu-se în mîinile unor căpetenii eteriste și înțelegînd bine, în cele din urmă intențiile ucigașe ale acestora Tudor nu a ezitat să-i în-

frunte și nici să le ascundă soarta ce-i aștepta : „La ce vă servește să mă omorâți ? căci turcii sînt în țară și voi singuri n-o să puteți niciodată lupta cu ei. Eu unul nu mă tem de moarte căci am știut că înainte de a fi ridicat steagul pentru dobîndirea drepturilor țării mele, m-am îmbrăcat cu cămașa morții”.

Cu puțin timp înainte plecării sale din tabăra pandurilor, Tudor a lăsat comanda oastei și steagul acesteia căpitanului Căcalețeanu Ion. În același timp, Tudor Vladimirescu a mai încredințat acestuia sabia și un inel pe care îl folosea și ca pecete zicîndu-i : „Păstrează tu această sabie și acest inel ce-l am de la părinții mei ; mi le vei înapoia, vrînd Dumnezeu să mai trăiesc, iar de nu ne vom mai întîlni, păstrează-le ca semn de prieteșug”.

Sabia lui Tudor Vladimirescu a fost păstrată de către Căcalețeanu Ion și urmașii acestuia pînă în anul 1916 cînd a fost ridicată de către ocupanții germani, iar inelul-pecete al acestuia, în anul 1934 încă se mai afla asupra lui Constantin Căcalețeanu din Craiova, nepot al lui Ion Căcalețeanu.

Vestea mișeșcului asasinat săvîrșit de eteriști s-a abătut ca un trăznet în tabăra pandurilor de la Golești. Ipsilanti spera ca prin eliminarea lui Tudor să-și subordoneze întreaga oaste a pandurilor rămași fără conducător. În situația creată, căpitanul Căcalețeanu a hotărît să adune pandurii spre a-i consulta. Într-o glăsuire, pandurii au răspuns : „Dacă Domnul Tudor este mort, noi ne ducem pe la casele noastre...”. Atunci căpitanul Căcalețeanu Ion aplecînd în jos steagul oștirii l-a sărutat în fața pandurilor aflați în poziția în genunchi, l-a scos de pe lemn, l-a chitit bine și înfășurîndu-l peste mijloc pe sub cămașă, l-a acoperit cu o maramă ce-i servea drept cingătoare. După ce a concediat oștirea a luat o căruță și însoțit de șase panduri a trecut Oltul, îndreptîndu-se spre Țîmbureștii Doljului. Acolo, la casa părintească din satul natal, în liniștea nopții, căpitanul pandur asigură steagului o ascunzătoare numai de el știută.

Este cunoscut că, în timpul retragerii la Drăgășani, pandurii au dat prima bătălie cu turcii, ieșind învingători. În cea de a doua bătălie dată între eteriști și turci tot la Drăgășani, oastea lui Ipsilanti a fost sfărîmată.

După aproape două decenii de la memorabilele evenimente istorice din anul 1821 bătrînul căpitan de panduri, Ion Căcalețeanu, presimțind că i se apropie ziua din urmă, și-a chemat fiul și i-a zis : „Aici este îngropat de mine steagul Domnu-

lui Tudor Vladimirescu sub care am luptat pentru neahtințară țării. Vremurile sînt grele și trebuie să-l ținem aici. Dacă voi muri, să nu-l scoți decît după ce se vor liniști lucrurile în țară". După moartea tatălui său, Gheorghe Căcalețeanu a făcut o nouă ascunzătoare steagului în dorința conservării lui în mai bune condițiuni. „...Am văzut ascunzătoarea din casă!... am văzut steagul. El este destul de mare, lucrat în mătase albastră, dar, fiind de timp rupt în mai multe bucățele, grație d-lui general Cerchez (care recomandă d-lui Căcalețeanu un bun maestru) steagul s-a aranjat destul de bine... și poate dura mult timp. Pe steag se află desenat, cu multă artă, în mijloc Sf. Treime, la dreapta Sf. Teodor Tiron – patronul lui Tudor, la stînga Sf. Gheorghe – patronul armatelor. Sub acestea, vulturul României cu crucea în gură, avînd pe ambele părți, scrise aceste versuri :

Tot norodul românesc,
Pre tine te proslăvesc ;
Troică de o ființă,
Trămite-mi ajutorință
Cu puterea ta cea mare
Și cu brațul tău cel tare,
Nădejde de dreptate
Acum să am și eu parte.

1821 Ghenarie 5

Aceasta este prima descriere a steagului și aparține aceluiași corespondent al „Curierului din Tîrgoviște” care a văzut steagul cu ocazia donării lui în orașul Craiova și ascunzătoarea din casa de la Tîmburești. Mai tîrziu steagul a fost descris de mai mulți cercetători iar mai recent de asemenea a fost descris de către Elena Pălăncianu de la Muzeul de Istorie al R.S.R., care apreciază : „Pentru noi, importanța deosebită prezintă partea de pictură situată sub Sf. Treime și care, în interiorul unei ghirlande de frunze de dafini aurii, redă o acvilă neagră, cruciată, cu sborul jos. Faptul că Tudor a ținut ca acvila – element de bază al stemei Românești – să figureze pe steagul sub care a ridicat oștile de panduri, ne îndreptățește să credem, odată mai mult, că el socotea mișcarea, o acțiune a întregului popor, a întregii țări, și dorea ca acest lucru să se știe...”⁵

Versurile de pe steag sînt scrise cu litere chirilice aurii și au fost atribuite episcopului de Argeș, Ilarion, susținător al revoluției și bun prieten al lui Tudor Vladimirescu. Data înscrisă

sub aceste versuri – 1821 ianuarie 5 – reține atenția asupra existenței steagului încă de la începutul mării ridicări la luptă pentru dreptate socială și națională. Data reală a intrării steagului în patrimoniul național este cea arătată mai sus – 17 mai 1882 – și nu anul 1873 ce în mod eronat a fost menționat de unele surse ca dată a donării steagului. După părerea noastră în anul 1873 steagul lui Tudor Vladimirescu a fost adus de la Tîmburești la Craiova pentru a fi expus în cadrul unei expoziții organizată în acel an în sala cea mare a liceului din localitate după cum confirmă un martor ocular al vremii : „Tot înainte de anul 1874 a pătruns întâi în sala mare [a liceului unde] (Societatea craioveană pentru învățătura poporului român) deschisese o expoziție. Aici am văzut pe pereți, covoare, desene și steagul lui Tudor Vladimirescu...”⁶

Depus la Arsenalul Armatei București, apoi la Muzeul Militar Național (Muzeul militar central) trecut prin sita timpului, reparat și întreținut steagul lui Tudor Vladimirescu a rezistat celor aproape 16 decenii și în prezent poate fi văzut la Muzeul de Istorie al Republicii Socialiste România.

Înfățișînd una dintre mărturiile cele mai reprezentative ale istoriei patriei noastre, ale luptei revoluționare ale poporului român pentru eliberare socială și independență națională, steagul revoluției din 1821 are ca parte componentă un ciucure tricolor, mărturie semnificativă a istoriei tricolorului românesc.

Dacă și alte steaguri medievale posedau ciucuri (remarca aparține lui Nicolae Iorga) ciucurile steagului ridicat de Tudor Vladimirescu și pandurii săi la Padeș în anul 1821, apare cu totul atît ca formă, cît și ca fond prin coloritul său aparte – roșu, galben și albastru, adică tocmai culorile tricolorului românesc simbol național al poporului nostru. Relativ recent, la propunerea secretarului general al Partidului Comunist Român, președintele Republicii Socialiste România, tovarășul Nicolae Ceaușescu, tricolorul s-a consfințit în imnul de stat al României socialiste și în cel al Frontului Democrației și Unității Socialiste.

Despre această primă manifestare a tricolorului românesc la steagul lui Tudor Vladimirescu, dr. Aurel Metzulescu care a cercetat și descris pentru prima oară ciucurile tricolor al steagului spunea : „sînt fericiți de a poseda acest ciucure în Muzeul militar... din Craiova al cărui director sînt, și după modesta mea părere el este prima manifestare a tricolorului național. la un drapel al oștirii unui domn, în speță, la steagul Domnului Tudor Vladimirescu... afirma cu toată tăria că ciucurile ...este

cu siguranță original de la drapelul Domnului Tudor Vladimirescu, că el a stat pe port-drapel, sus sub săgeata sau crucea de deasupra portdrapelului și că era prins acolo de cuiul ciucurelui..."⁷

Sumar descris acest ciucure ni se înfățișează astfel: Trei ciucuri mai subțiri din mătase fină cu firele răsucite de dimensiuni egale în culorile tricolorului, se uneau la partea lor superioară printr-un șnur de mătase și erau prevăzuți cu un sistem de prindere, format din discuri și sfere metalice ornamentate, globule și șnururi de mătase mai gros, roșu, galben și albastru. Printr-un inel, o toartă metalică și un cui-sulă anexă, ciucurele propriu-zis se fixa la partea superioară a hampei sub vârful acesteia.

De menționat, că fiecare dintre cei trei ciucuri componenți ai ciucurelui propriu-zis au fost alcătuiți atât din fire lungi de mătase cât și din fire scurte (pe jumătatea celor lungi). Așezarea firelor scurte peste cele lungi evidențiază la fiecare ciucure în partea superioară una din culorile tricolorului iar în partea inferioară alta, dând naștere în felul acesta în ansamblu la un dublu ciucure tricolor roșu, galben și albastru.

Ciucurele tricolor descris a fost purtat pe steagul oștirii revoluționare din 1821. La Golești, în momentul scoaterii steagului de pe hampă ciucurele tricolor a fost separat de steag, situație în care s-a găsit și pe timpul păstrării în familia Căcalețeanu.

În anul 1934, cu ocazia unui congres de arheologie și numismatică ținut la Craiova, în cadrul căruia s-a organizat și o expoziție, craiovenii au putut admira printre alte lucruri și obiecte personale ce aparținuseră lui Căcalețeanu Ion și Căcalețeanu Gheorghe și ciucurele tricolor al steagului revoluției de la 1821, expus de către Constantin Căletzeanu. Tot în anul 1934, Constantin Căletzeanu a donat Muzeului militar din Craiova acest ciucure cu mențiunea scrisă că el aparține steagului Domnului Tudor Vladimirescu, ciucure moștenit în familia sa de la unchiul său, Căcalețeanu Ion.

Cu mult timp înainte de anul 1934 ciucurele tricolor în cauză a fost văzut de C.V.Obedeanu în casele familiei Căcalețeanu din Craiova, strada Unirii, fapt consemnat în „Arhivele Olteniei” nr. 43-44, din mai-iunie 1929, pagina 254: „Steagul avea trei ciucuri cu canafuri de argint și firele de mătase în culorile naționale”.

Împrejurarea în care ciucurele tricolor a fost donat patrimoniului național în 1934 – cu 52 de ani mai târziu decât steagul

căruia îi aparținea, a oferit prilejul unei ample dispute între Aurel Metzulescu și generalul Radu Rosetti pe tema autenticității acestui ciucure, dispută manifestată îndeosebi în cadrul congreselor de arheologie și numismatică din anii 1935 și 1936.

Autor al lucrării „...Cînd s-a adoptat steagul tricolor la noi”⁸ în care pe baza unui hățșerif din anul 1834, publicat în „Buletinul, gazetă oficială din Țara Românească”, nr. 34 din 14 octombrie 1834, Radu Rosetti aprecia că alegerea tricolorului aparține domnitorului Al. Dim. Ghica și că steagul tricolor a fost adoptat pentru întia oară în anul 1834, ca drapel al armatei muntene.

În disputa amintită Radu Rosetti nu admitea existența tricolorului la un steag anterior anului 1834, mergînd pînă la negarea autenticității ciucurelui tricolor al steagului revoluției din 1821. În același timp, Radu Rosetti afirma că sultanul „din a sa proprie concepție a dat drapelul în felul acesta pentru armatele Munteniei, cu culorile naționale de astăzi”,⁹ negînd ceea ce afirmase anterior despre drapelul tricolor al Munteniei că alegerea acestuia aparținea lui Al. Dim. Ghica. A bănuț de subiectivism provalah pe Mahmud II care ar fi mers pînă acolo încît să gîndească și să conceapă pentru Muntenia steag roșu, galben și albastru conținînd și vulturul cu crucea în cioc, fără a strecura în el ceva din steagul cel mare și verde otoman foarte prețuit și respectat de turci, înseamnă a subestima tocmai acel nestrămutat patriotism românesc adînc înrădăcinat în conștiința poporului nostru.

Hățșeriful citat consemnează cu claritate aprobarea dată de sultan, lui Alexandru Ghica care solicitase ca steagul cel mare al Munteniei să conțină culorile roșu, galben și albastru și vulturul munteneș (element nelipsit din heraldica românească de la Vladislav I). Să lăsăm însă să vorbească hățșeriful la care ne referim. „Hățșerif împărateșc nr. 34 pentru steag. Deosebitule între cei mai aleși ai neamului... tu obăduitorule al Valahii Alexandru Ghica vodă fie-ți sfîrșitul cu bine! Ajungînd această împărateșcă poruncă știut să-ți fie că pe lîngă împărateștile Noastre înalte daruri revărsate către supușii Noștri Rumâni, binevoind, aprobăm după a ta rugăciune și dare de steaguri... prin Înalta Noastră împărateșcă poruncă se dă la corăbiile cele negustorești steag cu fața galbenă și roșie avînd pe dînsuli și stele și la mijloc pasărea albastră cu un cap. Iar la acele ostășești alt steag cu fața roșie, albastră și galbenă avînd și acesta stele și pasărea cu un cap la mijloc precum de către noi s-a gășit cu cale. Poruncim dar...

Țu oblăduitorului (al) acestui Principat primind acest al nostru semn îl vei face cunoscut atît corăbiilor negustorești ale Valahiei cît și la oștirile Țării spre a ști că s-au dat voie să aibe aceste pomenite steaguri și te vei sili a aduce întru îndeplinire această a noastră poruncă...”.

Steagul lui Tudor Vladimirescu și ciucurele său tricolor, piese de o certă valoare istorică, prețioase mărturii din vremea marii ridicări la luptă a maselor de la 1821, ne-au fost transmise nouă de către un participant la aceste evenimente căpitan în oastea pandurilor, șeful artileriei acesteia, cel care le-a salvat în 1821, le-a păstrat în continuare și le-a lăsat urmașilor săi spre a fi donate patrimoniului național la vremea potrivită. Ciucurele tricolor al steagului lui Tudor Vladimirescu se găsește în colecțiile Muzeului militar central din București, sub numărul de inventar 19645, provenit de la Muzeul militar din Craiova.

Prezența tricolorului românesc la steagul lui Tudor Vladimirescu a fost menționată și de către Stelian Metzulescu într-o lucrare a sa din anul 1962; „...susținem că prima dovadă a tricolorului românesc o aflăm de la Tudor Vladimirescu (1821)...”.¹⁰

Dacă la 1821, cu treisprezece ani înaintea adoptării lui oficiale – tricolorul românesc exista la steagul lui Tudor Vladimirescu, originea sa se pierde însă în trecutul îndepărtat al istoriei poporului nostru. Nu de mult culorile tricolorului au fost scoase la iveală de sub un strat vechi de pictură datînd din anul 1808 la Biserica Dîrste – Brașov, relatate apărută în „Magazin istoric” anul XIII nr. 10 (151) octombrie 1979, p. 61.

Existența unui steag tricolor la sfîrșitul secolului al XVI-lea nu ne este cunoscută. Se poate afirma totuși că și Mihai Viteazul s-a gîndit la un steag care să întruchipeze culorile naționale ale întregului popor român ale steagurilor celor trei țări românești, unite pentru prima oară sub un singur steag la anul 1600. Precipitarea evenimentelor, din ultima perioadă a domniei Viteazului, nu i-au mai permis lui Mihai, realizarea mult doritului vis. Există însă dovezi că tricolorul a fost folosit de către Mihai Viteazul în timpul domniei sale; „...rămîne incontestabil faptul că el (tricolorul) a existat ca atare în timpul lui Mihai Viteazul, deoarece îl întîlnim la diplomele de înnobilitare acordate de către acesta, atît pe lambrechine, cît și pe scutul blazoanelor... Folosirea repetată a tricolorului pe blazoanele diplomelor pe care le-a acordat nu poate fi întîmplătoare și nici lipsită de semnificație”.

„Trei culori cunosc pe lume” roșu, galben și albastru, culorile drapelului patriei noastre România Socialistă. Rupte din sînul naturii înconjurătoare, adînc înrădăcinate în conștiința generațiilor, cele trei culori sînt frecvent întîlnite în tradiția orală și scrisă a poporului nostru: „...Și-apoi cîcă-n țesătură-ți de mătase s-a-ntrupat / Cerul zilelor de vară limede și nepătat / (albastru) Spicu-nbelșugat al holdei ce se leagănă de vînt / (galben) Singele ce-a curs spre slava strămoșescului pămînt / (roșu)...”.

Originea tricolorului românesc trebuie căutată în îndepărtatul trecut, al poporului nostru în locul și mediul social și național în care el și-a dus existența de-a lungul mileniilor. Larga lor reprezentare, atît în vechile picturi bisericești, cît și în lucrăturile populare și costumele naționale românești: scoarțe, velințe, zăvelci, fote, ii, cămăși cu rîuri, fețe de pernă, bete cu ciucuri și altele, atestă existența unei vechi tradiții și o semnificație a unui înalt ideal național. Potrivit acestei tradiții steagurile tricolore ale revoluționarilor de la 1848 au fluturat dincolo și dincoace de Carpați în toate cele trei țări românești.

N O T E

- 1 „Curierul din Tirgoviște”, articol publicat în numărul din 20 mai 1882 și semnat de către corespondentul său aflat la Craiova.
- 2 B.P. Hașdeu, discurs ținut la Craiova la 13 aprilie 1883, în „Arhivele Olteniei”, anul VIII, nr. 53—44, mai-august 1929, p. 375.
- 3 „Curierul din Tirgoviște”, numărul din 20 mai 1882.
- 4 Prin schimbarea numelui Cacaletzanu a devenit Caletzeanu.
- 5 Elena Pălanceanu, Steaguri din colecțiile muzeului de Istorie al Republicii Socialiste România în Muzeul Național I, București, 1974, p. 130—137.
- 6 M. Theodorian — Carada, Suveniri din liceu în „Arhivele Olteniei” an. XII, ... 1933, p. 279.
- 7 Dr. Aurel Metzulescu, Ciucurele steagului Domnului Tudor Vladimirescu — originea steagului tricolor român, în „Buletinul Uniunea Ofițerilor de rezervă”, an XV, nr. 1—2, ianuarie-februarie 1938, p. In această lucrare apare o descriere amănunțită a ciucurei steagului.
- 8 „Memoriile secțiunii istorice ale Academiei Române”, Seria III, tom. XI, mem. 2, București, 1930, p. 31—32.
- 9 Dr. Aurel Metzulescu, op. cit., în care pe lângă descrierea ciucurei tricolor al steagului se consemnează și disputa dintre autor și generalul Radu Rosetti în legătură cu originea ciucurei tricolor al steagului lui Tudor Vladimirescu.
- 10 Stețian Metzulescu, Reprezentări și inscripții religioase aflate pe steagurile din trecutul țărilor românești 1500—1855, în „Glasul Bisericii”, an XXI, nr. 9—10, septembrie-octombrie 1962, p. 924.
- 11 Elena Pălanceanu, op. cit., p. 133—139.